

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1626

De duabus affectuum radicibus, voluptate & dolore, & ratione mouendi.
Capvt VI.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68724](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68724)

coagmentauit Deus, & sumus (opinor) monstrum Hydra prodigiosius, pluribusque capitibus præditum: quæ uarietas, siue à qualitate animæ, siue ab actibus, siue ab humoribus corporis profluat, haud leuiter consideranda est.

II. Educatio, & consuetudo vitæ, altera profusus, & ut ait D. Augustinus, *affabrica natura*, quam consequitur obfirmata de rebus opinio, ad affectus, vel suscipiendos, vel repudiandos incredibilem vim obtinet. Difficile est contra torrentem niri, & inueteratas longo temporum curriculo consuetudines euellere. Contra, facillimum est ad ea homines impellere, quibus prima educationis cunabula assueuerunt. Spartanum sudori innutritum, & pulueri, ægrè ad otium literarum compelles: Atticum Philologum libris immictum, haud facile in solem, & puluerem pertrahes. Ut pisces aquâ, sic familiarissimis quique rebus, quasi propriolemento, delectantur. Quamquam si peruersa est consuetudo, non semper cedendum est, sed eo firmius obiuictandum, quo expugnatur difficilior. Sic D. Cyprianus in delictis Christianos, qui vim prauæ obteudebant consuetudinis. *Conuersus (inquit) sine uersitas, uersitas erroris est.*

Cyprian. ad Pomp.

Actus, & conatio. Phil. i. Allegor.

Tertio loco sexus, ætas, conditio, perpendenda, atque examinanda sunt. Fœmina, quæ Philo cum appetitu comparat, plerunque affectus suscipit facilius, tenacius seruat, difficilior deponit, atque eiecit, rationibus obluictatur, res semel apprehensas, ob ingenij imbecillitatem, obfirmata fouet pertinacia.

Pueri, voluptarijs sensibus maximè titillantur. Iuuenes ad iras, & gaudia proniores sunt: Senes difficilior mouentur. Ad hæc conditio, & vitæ studia, uehementes habent in hanc, aut illam partem emissiones.

Habitudo corporis, & sensibilitio.

Postremo habitudo corporis, ex Physiognomia considerata, indolis speciem præfert: iuuat, & ipsa quoque constitutio, cum præsertim alij affectus sint sanorum, alij ægrotantium, & nonnulli certis temporibus, & horis turbentur, quod sit, ut omnia circumstantiarum momenta, maturè discutienda sint, & ad personas diligenter accommodanda.

Apud doctos istos, & politicos viros, non sunt adhibendi molles & teneri affectus, vel etiam dolore incensi, ne solus videaris inter frigidos, ac quiescentes furere, & bacchari. Licuit Marco Tulio in Miloniana, apud populum, qui tunc his capiebatur illecebris, flebiles illos,

quos scimus affectus miscere. Apud viros graues, in curia, hoc præsertim veteratorio sæculo, si idem facere coneris, risum magis, quam lachrymas excitabis. Affectus potius sit, acrimoniae, & uiuidi doloris, si quando adhibendus est, quam inclinari, & vultantis. Apud feros agrestes, & stupidos, si suauis, & lacrymabiles affectus, etiam numerosè profundas, idem facias, ac si apud tigres citharam pulses, aut immanes balenas acu pungere, atque excitare velis. Hic voce, hic lacrimis, hic vasta quadam iracundia opus est. Ut ipsa pontem indignari videatur oratio. Soli animi simplices, & adhuc rerum rudes, profusiores illas miserationes lubenter admittunt, grauiores verò iracundia motibus plus æquo consisternantur.

De duabus affectuum radicibus, voluptate & dolore, & ratione mouendi.

CAPVT VI.

Qui solent in quotidianis orationibus occurrere, frequentius affectus sunt voluptatis, miserationis, doloris, & iracundia. Voluptas, & lætitia, floridas exornatiui generis orationes comitantur, in iudicijs, plerumque miserationes regnant, & iracundia.

Duobus autem modis comparatur voluptas, verbis, & rebus. Res ea delectant auditores, quibus ipsi innutriti solent, & habent aliquod cum eorum natura commercium: Et ita graues exculptis sententijs, probi exemplis virtutum, studiosi arcanis artium, quas tractant, quoad fieri poterit, pascendi sunt. Omnes, quantum occurrit, rebus magnis, nouis, admirabilibus, insolitis excitandi: adhibenda quoque oratio lenis, mollis, sonora, numerosa, florida, varia, succulenta, carnosâ, arguta, læta; & cum res occurrit, sermo festiuitatis lepotibus aspergendus, quibus multum voluptatis conciliare solent oratores. Satis quidem humana natura ad risum, & delectationes prompta est, nec multum in eo genere stimulanda: Ne quæ debet esse lætitia temperantia, in seutremilem quandam decacitatem degeneret. Permittuntur oratoribus ridicula nonnunquam, quibus tamen in-

Quomodo comparetur voluptas, & lætitia.

Admiratio mater est voluptatis.

Ridicula in moribus

Ar Comitorum abuti minimè debent, sed omnia prudentiæ, & honestatis sale condire.

Cicero in Orat.

Leonis facti dicitur Philost. in Leonis.

Aethiop. l.:

Talis in Lucio Crasso oratore urbanitas fuit, & cum gravitate iunctus facietiarum oratorius non seutilis lepos, quem plurimum Cicero commendat. Nec minoris apud Græcos nominis fuit Leo Byzantius, auditor Platonis, & Sophista nobilis, qui vno urbanitatis dicto apud Philippum Regem confecit, quod Demosthenes longa oratione enim contra Byzantium venienti festinus occurrens. Dic age, inquit, Philippe quæ te causa trahit oppugnatum nostra moenia? At ille, amor, inquit, tuæ patriæ, qua ut potiar veni. Leo excipit, at qui respondit, non instrumento bellico, sed musico amantibus opus est, quo dicto, ducem abello. Byzantino auerit. Orationis verò mollis, & vernantis ad hos sensus accommodata iucunditas, blandissimè mulcet pectora. Qualis est ista Ηγείτο μὲν γὰρ ἐπὶ μάχης ἀπὸ σωμάτων ἑλεόχνης βοῶν ὄχθι μὲν χιλιῶνα ἡ ἀλαγὸν παδῆρη χρυσῶς ἀκλισίη ἰάπασον ἡμφίετο. Ζωνὴν ἡ ἐπέβλητο τῆς σέρνοιο ἢ ἀτεχνῆσ ἀμενος εἰς ἐκένω τὸ πᾶν τ' ἐαυτῷ τέχνης καὶ ἐκλήσειεν, & cætera similes orationis delicia, quæ sine vilo externarum rerum apparatu suapte natura delectant.

De dolore & miseratione in genere.

Et quibus moueantur rebus, sint externa: species, præter orationem adhibenda.

CAPVT VII.

PRimum vt affectiones sunt permotiones sensuum, ea in mouendis affectibus sunt proponenda, quæ sensibus vicina sunt. Qua de causa res vniuersales (vt notat Aristoteles) minime voluntatem mouent, nec ad eisdem suscipiendos parati, qui plus intelligentiæ, & speculationi tribuunt, quam sensibus, persuaderi quidem possunt, motibus verò, & affectionibus inardescere difficilius possunt. Mens enim ex arce tantisper euocanda, vt eorum ardore inflametur. Atque

Ea in motibus proponenda, quæ ad sensum magis accedunt. Species oculis obla-

vt oculorum sensus omnium acerrimus est, ea ad motum sic quæ oculis subijciuntur, validius iritantur efficiuntur. animos, quam quæ demissas per aures influunt. Misericabile quidem fuit, in laudatione in oratione Casaris, Marci Antonij Epiccedium. Hæu ca-nibri Ca-nos sanguine cruentatos. Hæu vestem. Laceram. Iarui. Casar inuictissime, inuictissime. Casar! Hæu. Vestem. ideo togam sumpseras, vt in ea morereris. Verum anima istorum verborum fuit vestis cruenta ante oculos Populi Romani, explicata, hæc vel infantem fecisset eloquentem. Hoc consilio nudata etiam sapissimè militum, ad ostendendas cicatrices, corpora, prolati ipsorum, qui periclitabantur parentes squallidi, filij parui moerentes, vxores luctu confectæ; quarum rerum, inquit Quintilianus, ingens plerumque vis est, in rem præsentem animos ducentium.

Seditionem Romæ inter plebem, ac milites excitatam, in qua permultum sanguinis effusum erat, senior Pupienus Imperator, non oratione, non imperij maiestate frenare potuit. Quamprimum autem infantulum Gordianum seditionis ostendit, vim omnem, atque infensorum pectorum furias mitigauit.

Similiter Gregorius IX. cum populum Romanum inclinare in partes Frederici cerneret, Apostolorum Petri, & Pauli capita, relictis, religiosi manibus deportans, & lachrymabili voce sanctorum reliquias populo commendans. P. Rodans, ita de repente omnium animos immutauit, vt qui ante rebelles in Pontificem animo fauerant, contra Fridericum vltro arma caperent. Non dispari ratione Franciscus Dan-dulus, ad deprecandam suæ reipublicæ culpam, auertendumque anathematis fulmen, ad Clementem V. missis catena ferrea colloca-icta, itaque ad Pontificis pedes pronoluit, eò miseratione commoto, veniam impetrauit, & patriæ fuliginem deterst.

At dices, si tantum momenti ad mouendos affectus in corporeis imaginibus, ob oculos positus situm est, atque collocatum: quorsu Fabius Quintilianus oratoris consilium iridet, qui depictam tabulam statuit in imaginem rei, cuius atrocitate iudex commouendus erat. Quæ enim est (inquit) Actoris infantia, qui mutat illam effigiem magis, quæ orationem pro se putat loquuturam. Respondeo, præclaram fuisse Quintiliani animaduersionem: Et si enim gladius, & cruenta vestis, & suppliciorum tormenta, & cicatrices, & filij